

بسمه تعالی

درس حسابداری خدماتی و بازرگانی

جلسه پنجم

ترم ۱ حسابداری مالی

استاد : میرحسینی

وجه نقد

بر طبق استاندارد حسابداری شماره ۲ ایران، صورت جریان وجوه نقد، وجه نقد عبارت است از موجودی نقد و سپرده‌های دیداری نزد بانکها و مؤسسات مالی اعم از ریالی و ارزی (شامل سپرده‌های سرمایه گذاری کوتاه مدت بدون سررسید) به کسر اضافه برداشت هایی که بدون اطلاع قبلی مورد مطالبه قرار می‌گیرد.

وجه نقد، به عنوان سیال ترین دارایی، واسطه‌ی مبادله و مبنای اندازه گیری و گزارشگری سایر اقلام دارایی قرار گرفته و عموماً دارایی جاری تلقی می‌شود. جهت تلقی یک قلم به عنوان وجه نقد، باید به آسانی برای پرداخت تعهدات جاری در دسترس بوده و فاقد هرگونه محدودیت قراردادی باشد. در این راستا، وجه نقد شامل مسکوکات، اسکناس، حواله‌های بانکی، چک پول، چک‌های تضمینی، پس انداز قرض الحسنه و حساب جاری نزد بانک و نظایر آن است.

وجوه نقد محدود شده

بر طبق استاندارد حسابداری شماره ۱۴ ایران، نحوه ارائه‌ی دارایی‌های جاری و بدهی‌های جاری، در مواردی که بنا به دلایل مختلف، یک واحد تجاری قادر به دستیابی به وجوه نقد خود نیست یا هرگونه محدودیتی^۱ که برای وجوه نقد ایجاد شده باشد، باید آن را در صورتهای مالی به عنوان **دارایی‌های غیر جاری** طبقه بندی نماید. به بیان دیگر، وجوه نقد محدود شده از شمول وجوه نقد خارج می‌شوند. دلیل این امر آن است که ویژگی اساسی وجه نقد، آسانی آن برای پرداخت تعهدات است، اما اگر قرار باشد، این ویژگی از طریق ایجاد محدودیت، از دست برود، دیگر نمی‌توان آن را به عنوان وجوه نقد در صورتهای مالی گزارش نمود. یکی از محدودیت‌های ایجاد شده در وجوه نقد در بیشتر واحدهای تجاری، تنخواه گردان است، در مواردی که این مبلغ ناچیز است می‌توان آنرا به عنوان وجوه نقد گزارش نمود اما اگر مبلغ تنخواه گردان با اهمیت باشد باید به طور جداگانه در صورتهای مالی گزارش شود.

اضافه برداشت بانکی

در برخی از کشورها، به دارندگان حسابهای جاری اجازه داده می‌شود که مبلغ چک صادره‌ی آنها بیشتر از مبلغ موجودی حساب جاری شان باشد، این تفاوت به عنوان اضافه برداشت بانکی شناخته می‌شود. از نظرگاه حسابداری، اضافه برداشت بانکی یک بدهی جاری محسوب می‌شود،

به دلیل آنکه در اولین فرصت باید تأمین و به بانک پرداخت شود و از لحاظ گزارشگری مالی، مادامی که این مبلغ تسویه نگردیده است، باید به عنوان حسابهای پرداختنی در صورتهای مالی گزارش شود. البته در صورتی که مبلغ اضافه برداشت بانکی با اهمیت باشد باید تحت همین عنوان قبل از حسابهای پرداختنی، معمولاً به عنوان اولین بدهی جاری گزارش گردد.

صورت مغایرات بانکی

هنگامی که واحدهای تجاری از حسابهای جاری در داد و ستدهای تجاری خودشان استفاده می‌کنند، بنا به دلایل مختلف ممکن است بین اقلام بدهکار و بستانکار شده در دفاترشان و معادل آنها در صورت حسابهای بانکی، مغایرت به وجود آید، بنابراین، در چنین مواردی واحدهای تجاری باید به رفع مغایرات بپردازند. در این راستا، معمولاً واحدهای تجاری صورت مغایرات بانکی تهیه می‌کنند و بر اساس آن ثبتهای اصلاحی در دفاتر انجام می‌دهند. صورت مغایرات بانکی معمولاً هفتگی یا ماهانه و حتی روزانه تهیه می‌شود. در صورتی که بدین ترتیب تهیه نگردد، ضرورتاً باید در تاریخ گزارشگری مالی تهیه شود تا مانده‌های صحیح حسابهای جاری بانکی در صورتهای مالی انعکاس یابند. در عمل در سیستم‌های کامپیوتری نرم افزارهایی فراهم شده اند که به سهولت اقلام مغایر یا اقلام باز را با صرف حداقل زمان مشخص می‌سازند. پس از آنکه اقلام باز یا مغایر مشخص گردیدند، نسبت به رفع آنها مبادرت می‌گردد. در این راستا، روشهای متفاوتی مورد استفاده قرار می‌گیرد که یکی از متداولترین روشها، رسیدن از مانده‌های طبق صورتحساب بانکی یا طبق دفاتر به مانده‌ی صحیح است. در این روش، معمولاً از همان فرم T ترازنامه استفاده می‌شود، به گونه ای که در سمت راست از مانده‌ی بانک طبق دفاتر واحد تجاری و در سمت چپ از مانده‌ی بانک طبق صورتحساب بانکی شروع می‌شود و با اعمال اصلاحات لازم، این هر دو مانده در پایان به یک مانده، یعنی مانده‌ی صحیح می‌رسند.

اقلام مغایر (اقلام باز)

پس از آنکه صورتحساب بانکی و دفتر معین در خصوص حساب جاری بانکی با یکدیگر مطابقت داده شدند، اقلام مغایر مشخص می‌گردند. اقلام مغایر، اقلامی هستند که صرفاً در صورتحساب بانکی و یا در دفتر معین وجود داشته باشند. اقلام مغایر عبارتند از:

۱- سپرده‌های بین راهی- وجوه نقدی که توسط واحد تجاری برای واریز به حساب جاری، به بانک تسلیم شده است، اما بنا به دلایل مختلف در صورت حساب بانکی اثری از آنها مشاهده نمی شود.

۲- چکهای معوق- چکهایی که توسط واحد تجاری در وجه اشخاص ثالث نظیر بستانکاران و فروشنندگان مواد و کالا صادر شده است که تا تاریخ تهیی صورت مغایرات بانکی (تاریخ صورت حساب بانکی) جهت وصول به بانک ارائه نشده‌اند.

۳- برداشتهای بانک- وجوه نقدی که بنا به دلایل مختلف توسط بانک از حساب جاری واحد تجاری برداشت شده اند. نظیر برداشت بانک از حساب جاری واحد تجاری بابت هزینه‌های بانکی، بهره و اقساط تسهیلات مالی دریافتی.

۴- واریزی‌های بانک- وجوه نقدی که بنا به دلایل مختلف توسط بانک به حساب جاری واحد تجاری واریز شده اند، نظیر دریافت از مشتریان واحد تجاری و واریز به حساب جاری آن، و واریز وجوه نقد به حساب جاری واحد تجاری بابت اعطای تسهیلات مالی.

۵- اشتباهات طرفین- هرگاه واحد تجاری یا بانک بنا به دلایل مختلف، وجوه نقدی را به اشتباه به حساب جاری منظور نمایند، این امر موجب نادرستی مانده‌ی بانک می‌گردد. نظیر اشتباه بانک در بیشتر یا کمتر واریز کردن و واریز نکردن وجوه مربوط به واحد تجاری یا واریز نمودن وجوه نقد اشخاص دیگر به حساب جاری واحد تجاری که اشتباه بانک قلمداد می‌شود. و نیز نظیر اشتباه بیشتر یا کمتر ثبت کردن یا ثبت نکردن در دفاتر توسط واحد تجاری که اشتباه واحد تجاری تلقی می‌گردد.

۶- چکهای برگشتی یا لاوصول- در صورتی که چکهای دریافتی از مشتریان برای وصول به بانک تسلیم شوند اما به دلیل بی محل بودن آنها، لاوصول یا برگشتی تشخیص داده شوند، باید از دفاتر واحد تجاری حذف شوند. البته این امر مستلزم آن است که واحد تجاری هنگام واگذاری به بانک جهت وصول، آنرا در بدهکاری حساب بانک خود ثبت نموده باشد، در غیر این صورت، اصلاح حساب بانک در دفاتر واحد تجاری ضرورت ندارد.

چگونگی انجام اصلاحات

با توجه به اقسام مغایر شرح شده‌ی فوق، در این بخش با توجه به شکل صورت مغایرات بانکی نحوه‌ی اصلاح اقسام مغایر به قرار زیر ارائه می‌شود:

۱- اصلاح سپرده‌های بین راهی- از آنجا که اینگونه وجوه در راه، قبلاً در دفاتر واحد تجاری به حساب بانک منظور شده‌اند، لذا در بخش مانده‌ی بانک طبق صورتحساب بانکی به عنوان یک رقم فزاینده (مثبت) انعکاس می‌یابند.

۲- اصلاح چکهای معوق- اینگونه چکها، هنگام صدور توسط واحد تجاری از حساب بانک خارج شده‌اند، لذا در بخش مانده‌ی بانک طبق صورتحساب بانکی به عنوان یک رقم کاهنده (منفی) انعکاس می‌یابند.

۳- اصلاح برداشتهای بانک- اینگونه برداشتها در صورتحساب بانکی لحاظ شده‌اند اما در دفاتر ثبت نشده‌اند، لذا حسب مورد به عنوان هزینه یا اقساط تسهیلات مالی دریافتی در بخش مانده‌ی بانک طبق دفاتر بعنوان اقلام کاهنده (منفی) گزارش می‌شوند.

۴- اصلاح واریزی‌های بانک- از آنجا که اینگونه واریزی‌ها در صورتحساب بانکی ملحوظ شده‌اند اما در دفاتر ثبت نشده‌اند، لذا حسب مورد به عنوان دریافتی از مشتریان یا دریافت تسهیلات مالی در بخش مانده‌ی بانک طبق دفاتر به عنوان اقلام فزاینده (مثبت) گزارش می‌شوند.

۵- اصلاح اشتباهات طرفین- اینگونه اشتباهات حسب مورد تجزیه و تحلیل می‌شوند، لذا ممکن است در هر دو بخش صورت مغایرات بانکی یعنی هم در بخش مانده‌ی بانک طبق دفاتر و هم در بخش مانده‌ی بانک طبق صورتحساب بانکی به عنوان اقلام فزاینده یا کاهنده گزارش شوند.

۶- اصلاح چکهای برگشتی یا لاوصول- همانطور که پیش از این بیان شد، در صورتی این اصلاح ضرورت می‌یابد که هنگام واگذاری چکهای دریافتی از مشتریان به بانک، جهت وصول، واحد تجاری آن را به حساب بانک در دفاتر منظور نماید. اما در عمل، واحدهای تجاری هنگامی که چکهای دریافتی از مشتریان را جهت وصول به بانک واگذار می‌نمایند، حساب اسناد (یا چکهای) در جریان وصول را بدهکار و هنگامی که از وصول شدن آنها اطمینان حاصل نمودند، از این حساب خارج و به حساب بانک منظور می‌نمایند که در صورت به کارگیری این روش همانند اصلاح مطرح شده در بند ۴ فوق عمل می‌شود.

شکل صورت مغایرات بانکی

صورت مغایرات بانکی را می‌توان به شکل T یا به صورت ستونی، ابتدا سمت راست شکل T را نشان داد سپس زیر آن سمت چپ آنرا منعکس نمود. در شکل‌های ۱-۴ و ۲-۴ این هر دو مورد ارائه شده‌اند.

انجام اصلاحات در دفاتر واحد تجاری

پس از آنکه صورت مغایرات بانکی تهیه شد، براساس بخش مانده‌ی بانک طبق دفاتر ثبت‌های اصلاحی در دفاتر صورت می‌گیرد، به گونه‌ای که پس از انجام اصلاحات در دفاتر واحد تجاری، مانده‌ی بانک با مانده‌ی صحیح بانک برابر می‌شود.

شرکت....		صورت مغایرات بانکی	
		به تاریخ....	
xxx	مانده‌ی بانک طبق صورت حساب بانکی	xxx	مانده‌ی بانک طبق دفاتر
	اضافه می‌شود:		اضافه می‌شود:
	سپرده‌های بین راهی	+ xxx	واریزهای بانک
xxx	اشتباه بانک	+ xxx	اشتباه واحد تجاری
xxx	کسر می‌شود:		کسر می‌شود:
	چکهای معوق	- (xxx)	برداشت‌های بانک
(xxx)	اشتباه بانک	- (xxx)	اشتباه واحد تجاری
(xxx)	مانده‌ی صحیح بانک	xxx	مانده‌ی صحیح بانک
xxx		xxx	

شکل ۱-۴

مثال ۱: شرکت سهامی محسوب در تاریخ ۱۳۸۶/۱۲/۲۹ مبادرت به تهیه‌ی صورت مغایرات بانکی یکی از حسابهای جاری خود نزد بانک ملی ایران نموده است. در این راستا، بررسی‌های بعمل آمده نشان می‌دهد که مانده‌ی حساب بانک مربوط به این حساب جاری طبق دفاتر و صورتحساب بانکی به ترتیب مبالغ ۳۸۰,۰۰۰ و ۲۹۰۰,۰۰۰ ریال است. با مطابقت انجام شده

شرکت... صورت مغایرات بانکی به تاریخ...	
xxx	مانده‌ی بانک طبق دفاتر اضافه می‌شود:
xxx	واریزهای بانک
xxx	اشتباه واحد تجاری کسر می‌شود:
(xxx)	برداشتهای بانک
(xxx)	اشتباه واحد تجاری
<u>xxx</u>	مانده‌ی صحیح بانک
xxx	مانده‌ی بانک طبق صورت حساب بانکی اضافه می‌شود:
xxx	سپرده‌های بین راهی
xxx	اشتباه بانک کسر می‌شود:
(xxx)	چکهای معوق
(xxx)	اشتباه بانک
<u>xxx</u>	مانده‌ی صحیح بانک

شکل ۴-۲

بین صورتحساب بانکی و حساب جاری در دفتر معین این شرکت اقلام مغایر زیر مشخص گردیده اند:

- (۱) مبلغ ۲۰۰۰٫۰۰۰ ریال سپرده‌ی شرکت در روزهای پایان سال مالی ۸۶ در صورتحساب بانکی مشاهده نشده است.
- (۲) چکهای زیر که در وجه بستانکاران صادر شده اند در صورتحساب بانکی مشاهده نشده است:

چک شماره‌ی ۱۱۱۱۱۱ به مبلغ ۱٫۰۰۰٫۰۰۰ ریال

چک شماره‌ی ۱۱۱۱۱۲ به مبلغ ۱٫۵۰۰٫۰۰۰ ریال

- (۳) مبلغ ۲۰۰٫۰۰۰ ریال بابت هزینه‌های بانکی توسط بانک به بدهکاری شرکت منظور شده است.

(۴) مبلغ ۱۳۰۰۰۰۰ ریال توسط بانک از یکی از بدهکاران شرکت وصول و به بستانکاری شرکت منظور شده است.

(۵) شرکت، صدور چک شماره‌ی ۱۱۱۱۱۵ به مبلغ ۱۰۰۰۰۰۰ ریال در وجه یکی از بستانکاران را، در دفاتر به مبلغ ۱۰۰۰۰۰۰ ریال ثبت نموده است.

(۶) شرکت، صدور چک شماره‌ی ۱۱۱۱۱۸ به مبلغ ۲۰۰۰۰۰۰ ریال بابت خرید اثاثه را، در دفاتر به مبلغ ۲۰۰۰۰۰۰ ریال ثبت نموده است.

(۷) بانک مبلغ ۵۰۰۰۰۰۰ ریال دریافتی از یکی دیگر از مشتریان خود را به اشتباه به حساب جاری این شرکت منظور نموده است.

(۸) بانک مبلغ ۳۰۰۰۰۰۰ ریال چک صادره‌ی یکی دیگر از مشتریان خود را به اشتباه به بدهکاری حساب جاری این شرکت منظور کرده است:

صورت مغایرات بانکی به تاریخ ۱۳۸۶/۱۲/۲۹ و ثبتهای اصلاحی در دفاتر به قرار زیر خواهد بود.

شرکت سهامی محسوب صورت مغایرات بانکی به تاریخ ۱۳۸۶/۱۲/۲۹	
مانده‌ی بانک طبق صورتحساب بانکی	۲۹۰۰۰۰۰
اضافه می‌شود:	۳۸۰۰۰۰
سپرده‌های بین راهی	۱۳۰۰۰۰۰
اشتباه بانک	۹۰۰۰۰۰
کسر می‌شود:	
چکهای معوق:	
چک شماره‌ی ۱۱۱۱۱۱	(۱۰۰۰۰۰۰)
چک شماره‌ی ۱۱۱۱۱۲	(۱۵۰۰۰۰۰)
اشتباه بانک	(۵۰۰۰۰۰)
مانده‌ی صحیح بانک	<u>۲۲۰۰۰۰۰</u>
مانده‌ی بانک طبق دفاتر	۳۸۰۰۰۰
اضافه می‌شود:	
وصولی از بدهکاران	۱۳۰۰۰۰۰
اشتباه ثبت بستانکاران ^(۱)	۹۰۰۰۰۰
کسر می‌شود:	
هزینه‌های بانکی	(۲۰۰۰۰۰)
اشتباه خرید اثاثه ^(۲)	(۱۸۰۰۰۰۰)
مانده‌ی صحیح بانک	<u>۲۲۰۰۰۰۰</u>

(۱) مبلغ ثبت شده‌ی ۱۳۰۰۰۰۰ ریال منهای مبلغ صحیح ۱۰۰۰۰۰۰ ریال، حاصل مبلغ ۹۰۰۰۰۰۰ ریال مجدداً به حساب بانک افزوده شده است. البته می‌توان ابتدا مبلغ ۱۳۰۰۰۰۰ ریال را در قسمت اضافه می‌شود نشان داد، سپس مبلغ ۱۰۰۰۰۰۰ ریال را به عنوان یک قلم در قسمت کسر می‌شود، انعکاس داد.

(۲) مبلغ ثبت شده ی ۲۰٫۰۰۰ ریال منهای مبلغ صحیح ۲۰۰٫۰۰۰ ریال، حاصل مبلغ (۱۸۰٫۰۰۰) ریال مجدداً از حساب بانک کسر شده است. البته می‌توان ابتدا مبلغ ۲۰٫۰۰۰ ریال را در قسمت اضافه می‌شود نشان داد. سپس مبلغ ۲۰۰٫۰۰۰ ریال را به عنوان یک قلم در قسمت کسر می‌شود، منعکس نمود.

تبتهای اصلاحی به تاریخ ۸۶/۱۲/۲۹:

بانک	۱۳۰۰٫۰۰۰	
بدهکاران		۱۳۰۰٫۰۰۰
وصولی از بدهکاران		
بانک ^(۱)	۹۰۰٫۰۰۰	
بستانکاران		۹۰۰٫۰۰۰
اصلاح چک شماره ی ۱۱۱۱۱۵		
هزینه های بانکی	۲۰۰٫۰۰۰	
بانک		۲۰۰٫۰۰۰
پرداخت هزینه های بانکی		
اثاثه ^(۲)	۱۸۰٫۰۰۰	
بانک		۱۸۰٫۰۰۰
اصلاح چک شماره ی ۱۱۱۱۱۶		
(۱) در یک روش دیگر برای اصلاح چک شماره ی ۱۱۱۱۱۵ به قرار زیر عمل می‌شود:		
بانک	۱٫۰۰۰٫۰۰۰	
بستانکاران		۱٫۰۰۰٫۰۰۰
بستانکاران		
بانک	۱۰۰٫۰۰۰	
(۲) در یک روش دیگر برای اصلاح چک شماره ی ۱۱۱۱۱۶ به قرار زیر عمل می‌شود:		
بانک	۲۰٫۰۰۰	
بانک		۲۰٫۰۰۰
اثاثه		
بانک	۲۰۰٫۰۰۰	
بانک		۲۰۰٫۰۰۰

اثبات:

مبلغ - ریال	مانده‌ی بانک طبق دفاتر اضافه می‌شود: چکهای معوق اشتباه بانک وصولی از بدهکاران اشتباه ثبت بستانکاران کسر می‌شود: سپرده‌های بین راهی اشتباه بانک هزینه‌های بانکی اشتباه ثبت ائانه مانده‌ی طبق صورتحساب بانکی	بانک (جاری نزد بانک ملی)	
		۲۰۰ر۰۰۰	۳۸۰ر۰۰۰
۳۸۰ر۰۰۰		۱۳۰۰ر۰۰۰	۳۸۰ر۰۰۰
۲۵۰۰ر۰۰۰		۹۰۰ر۰۰۰	
۵۰۰ر۰۰۰			۲۲۰۰ر۰۰۰
۱۳۰۰ر۰۰۰			
۹۰۰ر۰۰۰			
(۲۰۰۰ر۰۰۰)			
(۳۰۰ر۰۰۰)			
(۲۰۰ر۰۰۰)			
(۱۸۰ر۰۰۰)			
<u>۲۹۰۰ر۰۰۰</u>			

برای رسیدن از مانده‌ی بانک طبق دفاتر به مانده‌ی بانک طبق صورتحساب بانکی، آثار اقلامی که توسط شرکت انجام شده است، ختشی می‌شود یعنی، آنهاییکه بدهکار شده اند، کسر می‌شوند و مواردی که بستانکار شده اند، اضافه می‌شوند و در نهایت مواردی که توسط بانک به حساب جاری منظور یا از آن خارج شده‌اند، به ترتیب اضافه یا کسر می‌شوند. به بیان دیگر، براساس صورت مغایرات بانکی می‌توان گفت اضافه می‌شود بخش مانده‌ی بانک طبق دفاتر و کسر می‌شود بخش مانده‌ی بانک طبق صورتحساب بانکی به عنوان اضافه می‌شود، آورده می‌شود و کسر می‌شود بخش مانده‌ی بانک طبق دفاتر و اضافه می‌شود بخش مانده‌ی بانک طبق صورتحساب بانکی به عنوان کسر می‌شود گزارش می‌شود.

برای رسیدن از مانده‌ی بانک طبق صورتحساب بانکی به مانده‌ی بانک طبق دفاتر، عکس موارد مطرح شده‌ی فوق عمل می‌شود. با توجه به مثال ۱ این مورد به قرار زیر خواهد بود:

مبلغ - ریال	ماندهی بانک طبق صورت حساب بانکی
۲,۹۰۰,۰۰۰	اضافه می شود:
۲,۰۰۰,۰۰۰	سپرده های بین راهی
۳۰۰,۰۰۰	اشتباه بانک
۲۰۰,۰۰۰	هزینه های بانکی
۱۸۰,۰۰۰	اشتباه ثبت ائانه
	کسر می شود:
(۲,۵۰۰,۰۰۰)	چکهای معوق
(۵۰۰,۰۰۰)	اشتباه بانک
(۱,۳۰۰,۰۰۰)	وصولی از بدهکاران
(۹۰۰,۰۰۰)	اشتباه ثبت بستانکاران
<u>۳۸۰,۰۰۰</u>	ماندهی بانک طبق دفتر

مورد خاص اضافه برداشت بانکی

در برخی موارد ممکن است واحد تجاری در یک شعبه از بانکی خاص دارای چندین حساب جاری باشد، در صورتی که یکی از این حساب های جاری با اضافه برداشت بانکی مواجه شود، باید آن را به عنوان یک بدهی جاری گزارش نمود. اما چنانچه حق تهاثر برای بانک در خصوص اینگونه حسابهای جاری وجود داشته باشد، در تاریخ گزارشگری مالی باید مبلغ اضافه برداشت بانکی را از ماندهی سایر حسابهای جاری کسر نمود. به بیان دیگر، نباید آن را به عنوان یک بدهی جاری گزارش نمود.

مطالبات

مطالبات، ادعاهای پولی یک واحد تجاری نسبت به مشتریان و کارکنان و دیگر اشخاص محسوب می شود. برای مقاصد گزارشگری مالی، مطالبات به عنوان دارایی جاری و غیرجاری طبقه بندی می شوند. بر طبق استاندارد حسابداری شماره ۱۴ ایران، نحوه ی ارائه ی دارایی های جاری و بدهی های جاری، چنانچه انتظار رود مطالبات طی یک سال یا یک چرخه ی عملیاتی، هر کدام که طولانی تر باشد، وصول شوند، به عنوان مطالبات جاری، در غیر این صورت، به عنوان مطالبات غیرجاری گزارش می گردند.

مطالبات ممکن است ناشی از فروش کالا یا ارائه خدمات به مشتریان باشند، که به آنها مطالبات تجاری گفته می‌شود و در صورتی که ناشی از سایر رویدادها و مبادلات واحد تجاری باشند، به عنوان مطالبات غیر تجاری طبقه بندی می‌شوند. و اگر در ارتباط با مطالبات مدارک مثبت نظیر سفته و چک وعده دار وجود داشته باشد، به عنوان اسناد دریافتی و در غیر این صورت، به عنوان حسابهای دریافتی شناخته می‌شوند. در خصوص مطالبات از لحاظ حسابداری، سه موضوع محوری عبارتند از: شناخت، ارزشیابی و واگذاری.

شناخت حسابها و اسناد دریافتی

برای ثبت مبادلات دربردارنده حسابها و اسناد دریافتی هنگام ایجاد اینگونه حسابها، قیمت یا ارزش مبادله مورد استفاده قرار می‌گیرد. به عنوان نمونه ممکن است ارزش مبادله همان قیمت فروش یا مبلغ فروش مندرج در فاکتور فروش باشد. در خصوص قیمت مبادله ممکن است دو عنصر تخفیفات (نقدی یا تجاری) و بهره موجب پیچیدگی شناسایی مبادله گردد.

تخفیفات تجاری

تخفیفاتی که فروشندگان هنگام فروش کالا نسبت به قیمت‌های مندرج در لیست‌های مصوب به مشتریان اعطا می‌کنند، به عنوان تخفیفات تجاری شناخته می‌شوند. این گونه تخفیفات در دفاتر شناسایی نمی‌شوند. یعنی فروش و حسابهای (اسناد) دریافتنی به مبلغ خالص ثبت می‌شوند.

مثال ۲: شرکت مقصود کالایی را که در لیست قیمت‌های مصوب خود مبلغ ۱٫۰۰۰٫۰۰۰ ریال قیمت دارد به مبلغ ۹۵۰٫۰۰۰ ریال به طور نسیه به فروش رساند. ثبت لازم به قرار زیر خواهد بود:

حسابهای دریافتنی	۹۵۰٫۰۰۰
فروش کالا	۹۵۰٫۰۰۰

تخفیفات نقدی

هنگامی که کالا به طور نسیه به مشتریان فروخته شود، ممکن است برای ترغیب مشتریان به پرداخت زودتر از موعد بدهی شان، تخفیفاتی در نظر گرفته شود، که به آنها تخفیفات نقدی گفته می‌شود. به طور کلی ثبت اینگونه تخفیفات دو روش، یکی روش خالص و دیگری

روش ناخالص وجود دارد. در روش خالص فرض می‌شود که مشتریان در دوره‌ی مشمول تخفیف، بدهی خودشان را می‌پردازند، لذا از ابتدا فروش و حسابهای دریافتی به مبلغ خالص از تخفیف شناسایی می‌شود. در صورتی که در دوره‌ی مشمول تخفیف، مشتریان اقدام به پرداخت بدهی‌شان نمایند، وجوه نقد بدهکار شده و در مقابل حسابهای دریافتی بستانکار می‌شود و در صورتی که پس از دوره‌ی مشمول تخفیف، مشتریان مبادرت به پرداخت بدهی‌شان نمایند از یک سو، وجوه نقد بدهکار شده و از سوی دیگر، حسابهای دریافتی و تخفیفات استفاده نشده بستانکار می‌شوند. تخفیفات استفاده نشده به عنوان سایر درآمدها یا یک درآمد مالی در صورت سود و زیان گزارش می‌شوند. در روش ناخالص، فروش و حسابهای دریافتی بدون احتساب تخفیف شناسایی می‌شوند. چنانچه در دوره‌ی مشمول تخفیف از مشتریان وجوه نقد دریافت شود، تخفیفات نقدی فروش شناسایی می‌شود، در غیر این صورت، هیچگونه تخفیفات شناسایی نخواهد شد. به لحاظ تئوریک، روش خالص نسبت به روش ناخالص مرجح است اما در عمل بیشتر روش ناخالص به کار گرفته می‌شود.

مثال ۳: شرکت قاصد در تاریخ ۸۶/۴/۱ مبلغ ۱٫۰۰۰٫۰۰۰ ریال کالا به طور نسیه به فروش رساند و مقرر نمود در صورتی که مشتریان بدهی خود را طی مدت ۲۰ روز پرداخت نمایند مشمول اعطای ۱٪ تخفیف می‌شوند. با توجه به اینکه ۵۰ درصد از مبلغ فروش مذکور در تاریخ ۸۶/۴/۲۰ و ۵۰ درصد دیگر در تاریخ ۸۶/۵/۲۰ از مشتریان دریافت شده است، ثبت‌های لازم در دو روش خالص و ناخالص به قرار زیر ارائه می‌شود:

		<u>روش ناخالص</u>	
	۱٫۰۰۰٫۰۰۰	حسابهای دریافتنی	۸۶/۴/۱
	۱٫۰۰۰٫۰۰۰	فروش کالا	
(۵۰۰٫۰۰۰ × %۹۹)	۴۹۵٫۰۰۰	وجوه نقد	۸۶/۴/۲۰
(۵۰۰٫۰۰۰ × %۱)	۵٫۰۰۰	تخفیفات نقدی فروش	
	۵۰۰٫۰۰۰	حسابهای دریافتنی	
	۵۰۰٫۰۰۰	وجوه نقد	۸۶/۵/۲۰
	۵۰۰٫۰۰۰	حسابهای دریافتنی	

		روش خالص	
		حسابهای دریافتی	۸۶/۴/۱
(۱,۰۰۰,۰۰۰ × ۹۹٪)	۹۹۰,۰۰۰		
	۹۹۰,۰۰۰	فروش کالا	۸۶/۴/۲۰
	۴۹۵,۰۰۰	وجوه نقد	
۴۹۵,۰۰۰		حسابهای دریافتی	۸۶/۵/۲۰
	۵۰۰,۰۰۰	وجوه نقد	
۴۹۵,۰۰۰		حسابهای دریافتی	
۵,۰۰۰		تخفیقات استفاده نشده	